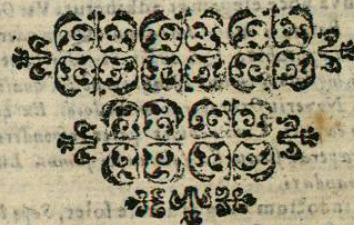

usurpatas. Vt: Mecum Platone errare patientur. Illud enim deus natura non patitur, ut aliorum spolijs nostras opes augent. Qui benigniores volant esse, quam respiciunt, peccatum in eo peccat, quod injurijs sunt in proximos. Negat Epicurus, iuste posse vivi, nisi cum recte vivatur.

23. Qui aut scribendo, aut dicendo humanaiores sunt, cum alijs vocabulis, cum maxime verbo orationis; per quam interrogatio est, nec semper particulis Itaq. Sic Etiam respondere solent. Vt: Ains' s nos venisse? Aha! Est Sime intus! Et, Scilicet hoc certos. Certos.

24. Nomina. Solum pro adverbio venustè ponitur, dum nibil è sententia mutetur. Vt: Spes sola hominem consolatur. Neque vero corpori soli subveniendum est, sed etiam mente, atque animo multo magis. Alia item adverbia in nomine habent communiat. Vt: Erepia vita est immerita, pro immorata. His facilitioribus uti possunt pro facilius.

INSTITUTIONUM POETICARUM, SEV DE LIGATA ORATIONE LIBER.

INSTITUTIO I.

De Poesi universè spectata.

CAPUT I.

Notio Poeseos, & natura.

Poësis alijs est Ars ipsa Poematis condendis, alijs ratio, & forma Poematis, alijs Poema ipsum. sive opus ad normam Poetices factum. Poësis porro, ut ars est præcepta Poematis tradens, Ars est fingendis aliquid carmine. Fictionem itaque, & Verum ita Poësis continet, ut alterius eorum nullum omnino Poësis non sit.

Ac nemo est quidem, qui sentiat, fabulam quamvis soluta oratione, conseribatur. Poëma non esse: si vero haec fictione scriptum carmen Poësa esse dicendum sit, in utramque partem disputatur. Cum ijs nos sentimus, qui duplex Fictionis Poeticae genus meditatur. Primum, quod Fictionem sententes appelles licet, illud est, cum exposuit versu. Quid agitur nunc? seu tunc etiam vera, sed ita fictionibus circumvenita, ut omnino fictio dici debeat. Fictio haec majoribus Poematis competit, Epico, Tragico, Comico: prouide, qui materiam Epici, tamvis si ne haec fictione verso tractaret, Poëta Epicus dici non debet. Alterum Fictionis genus est, quam Fictionem verborum appellamus, cum samet nihil sciam exponatur carmine, atque quotidiana, sed & ab Oratoria recedit: quod obicitur per trapilata verba, tropique frequenter, & auda-

Poeticarum Institutionum

2 ciores, qui nungiam à scilicet aliqua se jangulator; per suadens dicens libertatem dictione, spirituque poetico luxuriantem; perque figuratum, ac Horatius dicebat genos, quod stylum poeticum exprimit. Fictio hæc, quoquā est in omnibus Poematis, in minoribus raro, ut Epigrammata sunt; ut Georgicas; ut Elegiacum, & Lyricum carmen, satis est etiam lola, ut ea dicantur esse Poemata. Ita enim sit; ut à Poeti non excludas Epigrammata, Georgicas, Lyrica, Elegias; ac ne exulare ē Paradoxa jubetas. Martialis, Propertium, Tibullum, Ovidium, si metamorphoseon libros præcidas, ne item Horatium, Lucerium, & in Georgicis suis Virgilium. Sed de Poetica fidiosis legibus plura dicam, cum de Epicō carmine sermo erit.

Rem vero ideo fictione, & carmine tractat Poëta, ut Auditors delectet, & delectatio doceat, morisque inveniat: quod aut Horatius in Arte:

*Omne fuit puerum, cui misericordie datus;
Lectorum defecundo, pariterque monendus.*

Quare huius, eorum politi hujus lippis oblitus soli legentiam oblectari vultus tuos accommodet, atque ea proponat, quæ mores non modo nos inserviant, sed inserviant, non est censendus Poeta. Tu ab his Versecularibus per voluntandis abiliore: Poetam enim non leges, & bohos mores tuos turpissime consumpes.

CAPUT II.

*De ijs, quæ Poesis habet cum soluta Oratione, ut
communis.*

Plura sunt, quæ hic sub his pertractarem, ut ad artem poeticaē sciu paceseari, nisi ea ipsius soluta oratione docerentur. Quare, ut acutum agimus, ea hic tantum recentebo, ut Rhetoricarum Institutionum Libro I. repetas, & addiscas.

Primo quidquid hys. I. dictum est de Rhetorice Naturæ, Materiis, atque Subsidijs, revocari huc etiam debet. Necandum tamen, quod etiā ingenium ducentis carminis

bns

Institutione II.

3 hns appositum naturæ maxime donum est, dñe iam etiam indigemus; nullum enim est naturæ donum, quod riuī arte excollatur, non diffundatur; quodque, accedente arte, non ceterat; neque vero ulli adeo tenax, & avata in hoc genere laudis unquam natura fuit, ut preceptis negotiat ad artis hujus aseccutionem labore aliquo randeas pervenire. Quare qui facilitatem scribendi non statim assequitur, non ideo poesios studiorum abficiat: sunt enim qui inepti ad hanc artem initio videbantur, deinde labore, atque diligentia, quæ non speraverant, perseverant.

Exercitatio vero tibi maximè proderit, quæ ista servet: 1. Multa ne scribi, sed ea, quæ scribis, bene efferre curatores neq; enim hic laudatur multitudine, sed bonitas: neque celeritatem scribendi dabit scripsisse cito, vel ducentes versus in horam, sed consuetudine beac scribendi, quæ paulatim & celeritatem præstabit, & bonitatem. 2. Ratio sermone versus conditos in latinos converte. 3. Rem uno carminis genere ab auctore aliquo tractatam muta in aliud genos, Heroicum in Elegiacum, hoc in Lyricum, &c. 4. Rem eodem versuum genere, quo Poeta aliquis usus est, diversis tamen verbis explicare coator: neque enim est eur idem alijs verbis præclarè etiam dici non possit. 5. Rem eandem cum concilio stylo, nunc copioſiore, & culmine scribe. 6. Siquid offendis in Auctoribus, quod immutatis aliquantulum verbis rem eminio aliam exprime posse, id facio: sic Proba Falcovia mutatis à Virgilio verbibus, levi verborum mutatione, Christi Servatoris cruciatus, mortemque descripsi. 7. Locum Poeta aliquem in prola sedige: deinde ubi versus illi temporis intervallo jam è memoria exciderunt, inconsulta Poeta, rem eandem metro restituere.

De imitatione satis multa eadem Institutione dicta sunt.

2. Ea, quæ Inst. 4. cap. 1. docentur, cum de Inventione one argumentorum, quæ à locis communib; desumuntur ad rerum confirmationem; tum de Inventione in ordine

Poeticarum Institutienum

dine ad tractandos animi motus, ad Poetam etiam pertinet. Hoc verò inter Oratores, ac Poetam interest in his rebus; quod Poeta moderator est in usu argumentorum: magis enim docet per fabulas, mores, sententias, similia iudicis, exempla, ceteraque ejusmodi, quam argumenta. Et si non his deservatur omnino. Virgilius enim ex Loco à Definitione Farnam describit Aeneid. 4.

Fama, malum, quo non aliud velocius ullum.
Parva metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingriditurque solo, & caput inter nubila condit.
Monstrum horrendum, ingens, cui quo sicut corpore plasma
Tot virgiles oculi subter, &c.
Ita etiam Lactantius singularium partium crucifatus eam
merando Dominicus mortis exacerbatim probat.
Compressos speculares oculos, & luce carentes
Afflictusque genas, arenem suspice lingua
Felle venenata, & pallentes sanere vultus.
Cerne manus clavis fixas, tristisque lacertos,
Atque ingens lateris vulnus: cerne inde cruentos
Purpureum, fusoque pedes, artusque cruentos.
Flecte genu, lignumque crucis venerabile adorata.

Ex Conjugatis argumentatus est Ovidius.

Aurea nunc vere sunt sacra. Plurimus auro
Venit honor: auro conciliatur amor.

Idem à causa efficiente adulterium culpat.

Queritis, Ægyptus quare sit factus adulter?

In prompta causa est: desidiosus erat.

A Comparatione item probat, leniri Augustum posse

Car ego posse negem leniri Cesaris iras,

Cum videam, mites hostibus esse Deos?

Iomo etiam in argumentationis formam composita argumento invenies aliquando. En integrum Syllogismum apud Persium Sat. 5.

An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
Eni licet, ut voluerit. Licet, ut volo, vivere; non sim
Liberior Bintos

Institutio I.

5

Sed frequenter est Inductionis usus: sic Aeneas possit se viventem etiam ad inferos descendere, per Inductionem probat l. 6. Aen.

Si potuit manes accessere: conjugis Orpheus

Tbreicia fretus cithara, fidibusque canoris:

Si fratrem Pollux alterna morte redemit;

Itque, reditque viam rotis: quid Thesea magnum?

Quid memorem Alcidem? Si mi genus ab Jovisummo?

Vsus vero affectuum longè apud Poetas frequentior est; præsertim apud Epicos, & Elegiacos. Laculentis finum exemplum habes apud Virg. qui Aen. l. 4. Dido- nem Aeneam discessu forentem, variisque affectibus agitam in hac verba loquentem inducit:

Prob. Juppiter! ibit

Hie, ait, & nostris illuserit adrena regnus?

Non arma expedient: totaque ex urbe sequentur

Dixi pientque rates, alij navalibus ite,

Ferte citi flammas, date relas, impellite remos.

Quid lonor? aut ubi sum? que mentem insania mutat?

Inselix Dido, unne te fata impia tangant!

Tum decuit, cum sceptra dabat, En dextra, fidesque,

Quem secum patris ajunt portare Penates!

Non postu abruptum divellere corpus, & undis

Spargere: non socios, non ipsum absamere ferro

Ascanium? patriisque epulandum apponere mensit;

Verum anceps pugne fuerat fortuna. Fuisse,

Quem metu moritura? &c.

Tertio Amplificationis artificium, quod Insti. 4. Cap. 2. & Elocutionis ratio, quam Cap. 3. docui, ad Poetas etiam pertinent: quod vero poetica Amplificationis, & Elocutioni peculiare est, inferius edocebo.

CAP V T III.

De Ratione condendi facile Carminis;

T'roni, qui primo ad Patavium accedit, ne rei dif-
ficultate absterritus desistat ab iaceptis, hoc, & sub-
se

Poeticatum institutionum

sequens caput terib[us] ut levibus praecepis es; quæ initio ad adolescentibus obesse soler, difficiles co[n]tineat, maxima ad majora deducantur. Et quoiam primas Tytonum habet in Hexametris, atque Pentametri collocatur, immoror in his tam[en].

Fac tibi scribendam esse Distichum. Oportet primò, ut explicandam sententiam poetica phrasim latibam reddas, ut verbis, quæ Distichi mole minora potius sint, quam excedantur; facile enim inopiz verborum per epitheta, variat phrases luccurimus: superfluitatem vero non ita facilè co[n]ceceremus. Deinde in ea latina sententia que[re] rebus, quæ duos ultimos Dactylos, & casuram Pentametri continxant: à Pentametro eam, quod est difficultius, incipe. Si pro exemplo sententia illa Ovidij: Ab quoies, properante aliquo, dixi, quid urges? ride vel quæ festinas ire, vel unde. In his verbis ad postremam Pentametri partem, condenam invenies illa, ire vel unde ride: ea in marginae charta conscribito: cum canare ijs verbis, quæ ad eam sententia partem magis pertinere, quam Pentamero attribuisti, Pentametri partem alteram condere sic facile facit hic versus.

Vel quæ festinas ire, vel unde ride.

Ad Hexametrum deinde veni, atque ex reliquis verbis parato ibi Dactylum, & Spondaxum, quibus Hexamer clauditur. Iovenies illa, properante, quid urges? cum per verba, quæ superfluit, reliquum Hexametrum prægredi integrum versum habebis.

Ab quoies, aliquo, dixi, properante, quid urges?

Quodsi ligadæ in numero sententia membrum illud, quod Hexamero attribuis, plura habet verba, quam ut omnia in eo solo concludantur, poteris ex illis unum, aut alterum initio Pentametri collocare. Nam exemplum hi Ovidij versus Lib. 1. tripl. Eleg. 3.

Ab quoies certam me sum mentitus habeo

Horum, proprie[te] que soret apta rie!

Si contra Pentametri abundant verba, poteris eorum aliquibus Hexametrum concludere. Sic Ovid. in eadem Eleg.

Ter

Institutionum

7

Ter ligat[us] iste sicut[us] recitat, C[on]tra ipsa anima circa indulgens animo pes mibi tardus erat. Notabis tamen his aliquid. t. Cum propositam seu testim latinam reddis, ne verba inserias, quæ condendo Hexametrum aut Pentametrum est, iocaria: sic male. Ceteri cum pedem adhibeant, ut ad volunt, aut Dipyrichium, ut avilior, aut Dichoticum, ut commodare, male. Vixi ambum, ut repleverant, vixi regnūs, qui exibit etiā p[ro]p[ri]etatem.

2. Ut in reddenda latine sententia, & verba habeas carminis accommodata, & phrasim etiam quæ sapiat poemam, librum habebito tuus, vel aliena opera confectum, in quib[us] poetarum locutionum sit apparatus litteratus ordinis dispositus. Utiliorum ad rem hanc libellum Regis Parnassi in praesentia non habemus. In his vero libellis non ea tantum verba perquisito, quæ nudum, siccum, que thema constituerunt, sed etiam, quæ ad illud thema ratione aliqua pertinuerunt, &c. Si esset explicandum hoc schema Naris mergitur, quæ tanta esset ovo modo verba Naris, & Mergis, sed illa etiam, quæ sunt istis affinia, ut tempestas, turbas, fluctus, mare, ventus, & similia; in quibus facile apiam phrasim offendes: quodsi per eas, quam primò soverantes, facile non proveniant versus, in ea, ut immorator, sed alteram felicitate, quæ si minus & ipsa procedit ad tertiam, vel ad quartam, progeditor, donec ex uno verso efficiat.

3. Si sententia abundant verba, vel phrasim immutatio, vel quod paucioribus claudendum erat, pluribus verbis concludito. Quodsi contraria sunt verba, feret suspicias caput lublequecess.

CAP.VT. IV.

De Amplificatione poetica

Poetas Amplificationis ratio ab oratoria desumenda est, cuius affectuum dedi Lib. 1. Inst. 4. Cap. 2. Sed quoniam non ratio verborum penitentia in co[n]cordis carminibus rationes presumunt, plures illis, easque faciles r[ati]o aperte

aperio cuiusvis sententia etiam brevissime amplificanda;
donec versus impleteatur.

1. Statuatur amplificanda haec sententia: *Pandimus vel.* Substantivum aliquod addes, quod modis, causam, locum, vel aliam circumstanciam significat ab eo versus sic lo satis noto peccatum: *Quis Quia, Vbi, &c.* addes, nunc id, cui vela panduntur, nempe *Ventus*. Jam si substantivis adjectiva sua adjunges, statim versus cadet, ut voces Hexameter, vel Pentameter.

Pandimus effuso rurgentia linea mento.
Pandimus effuso linea plena notis.
Sed immutato substantivum adiectum, aliarnq; circumstantiam apponito, nempe locum, ubi vela papundatur, quod est mare: eo iterum alij duo versus, ut qui dicitur
Pandimus undoso rurgentia linea ponto.

*Tecum reputa, quid denum sit res illa, que res amplificanda. Perpende ejus effectus, causas, modum, omniaque adiuncta: rati quidquid admodum digaudum occurreret. Explicaveris, apta erit amplificandi ratio, e.g. sic ubi explicandam esse vocem hanc: *Dormio: pecta te ipso,* quid denum sit dormire? inventis tandem ieiis, quod sopor artus complectatur, quod lumina claudantur, sonos, quod ora somno pellantur, &c. iaw ex his locutionibus, en, qui ensaluntur, versus:*

Sam sotus ignarus silentio complectitur artus.
Languida nocturno cesserunt lumina somno.

Fellit ubi somnus toro de pectora cursum.

Corpora jam placidum carpebant sejai saporem.

2. Adiectivum, quod apponi rei comodi potest, solve, ejusque interpres esto: sic fieri, ut tot habeas phrasas, quorunt sunt rei ejus adiectiva. Exemplum tem declaro. Sit explicanda haec sententia: *Miles capie arma.* da substantivo arma epitheta, quia volueris: dices fortasse *cruentis*, *victoriae*, *cyclopis* &c. pecta jam a te ipso cur diuersis excentis, ut multistria cur cyclopis? Curte crucata, quod multum spatio-

Institilio 1.
gunt cruentis, videntis, quod triumphos parvunt: cyclopis, quod à Cycloibus fabricata. Vide jam quam facile inde versus proveniant.

Arma capi miles multum bibitura cruentem.
Arma capi miles magnos parvura triumphi.

Arma capi miles manibus fabricata Cyclopum.
4. Adjice substantivum alterum, quod praecedentis substantivis genitivis sit: quibus ambobus uero accedant adiectiva, facile carmen veniet: sic, ut exemplo ouper dato insisterem, adde genitivum *Martis*. Es verum:

Arma capi miles servi rutilantia Martis.
5. Adiectivi, quod substantivo dederas, effectum investiga: sic in eodem exemplo, si anima dixeris *splendida*, splendoris ejus effectus est oculos hostium perstringere, terrorique incutere: ex his vero effectibus sic versus dicere:

Arma capi miles, seru que luce lassunt.
Adversaries, terrorre & pectora complent.

6. Explicantur sententiaz subjicie per relativum *Qui*, que, quod sententiam alteram, quae antecedentis explicit naturam, vel adiectivum quodpiam. Ovid. L. 3. Trist. El. 8a

Stultus, quid bac frustra rotis per ilibus optas?
Que non illa tibi senties, sererque dies?

7. Eadem sententiae substantivum aliquod continuatum adjice. Ovid. Lib. 2. Trist.

Si sayarem, doctas odissim jure Sorores,
Nunna cultori perniciose suo,

8. Appone eidem participium aliquod cum suis casibus. Ovid. Lib. 1. de Pon. El. 2.

Hic eques instrutus perterrita manus lustrat,
More lupi clausas circumcuntis ores.

9. Vere ablative aliquo, ut ajunt, ab soluto: in quo maxime participia probantur. Ovid. El. 2. Lib. 1. de Pon.

Hei mibi! quid faciam? Vereor, ne nomine lectus,
Darus, & aversa catena fronte legas.

10. Vere etiam parenthesis, quae bicus sit, & e re natam. Ovid. Lib. 1. de Pon. El. 1.

Poenitenti ab! (siquid niserorum creditur ulli)

Poenites, O' factio torqueror ipse meo.

11. Calvum comituum usus facit etiam ad amplificandos; sive si pertineant ad laudem, aut vitiuperationem, sive ad statum, aut motum, sive ad aliud. Orid. Lib. 5, Trist. El. 8.

Quam legis, ex illa tibi renit epistola terra,
Latens ubi equoreis jungunt Ister aquis.

12. Poterit aliquando eadem leonitis pluribus locutiosibus per Expeditiorem effetti, duxa parce id fieri. Virg. Lib. 6. En.

Quodsi tantus amor mentis, si tanta cupido est,
Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre
Tartara.

13. Verbo aliquando additus participium ejusdem significacionis, quo & crevit, & sim accipit sententia. Virg. Lib. 6. En.

Quam multa in sylvis autumni frigore primo
Lapsa cadunt folia.

14. Facit etiam ad amplificationem effere substantiam in calo patrio, proximo altero substantivo, quod universalius sit; sic pro flumine dici poterit Aqua fluminis, Unda fluminis. Virg. Lib. 6. En. pro Corcyrum dixit:

Cogit stagna alta vides, Stygianque paludem.

Sed juvat hic ad amplificationis etiam copiobus usum ex ijs amplificandi generibus, quæ Oratoribus quoque sunt in usu, quatuor reccasere, quibus præ reliquo maxime utuntur Poeti.

Primus est per Similitudinem, quæ Capta sit, non amplificat modo sententiam, sed etiam carminis venustatem addit non vulgariter. Ea potest esse vel brevior; ut Virg. Lib. 6. En.

Nec magis incepto vulnus sermone morerat,

Quam si dura silex, aut fiet Marpesia cautes.

Vel etiam longior, ut Virg. Lib. 4. En. de paradoibus classem Trojanis.

Ac velut ingenem formice farris acervum
Cum populant, hyemis memores, tecloque reponunt;
It nigrum campis agmen, predamque per herbas
Convolvant calle angusto; pars grandia tendunt
Obnixa frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Casigentque moras. Operè omnis semita servet.

Similitudinem porro Virgilis ita ferè adhibet: probabile primò similitudinem; deinde quasi rei oblitus, eu-jugratià similitudinem produxerat, in hac persistit explicanda; qua multis exemplificata, redit deinceps ad rem principalem; ita Lib. 7. En. de Rege Latino:

Ille velut pelagi rupe immota resistit:
Ut pelagi rupe magno veniente fragore
Que sece, multis circumlatrabitibus undis,
Mole tenet: scopuli nequidquam, O' spumea circum
Saxa frement, laterique illis aefunditur alga.

Aliquando etiam similitudo ingeminatur: sic Virg. 9a
En. de Turno Lycum profugum arripiente:
Qualis ubi aut leporum, aut carentis corpora cyenum
Sustulit alta petens pedibus foris armiger unci:
Questum aut matris malitis balatibus agnum
Martius à stabulis rapuit lupus.

Sed quoniam usus similitudinis praesertim in Epicis
& Elegiaco carmine nunquam non maximè placuit; juvae
Virgilianas hic particulas recensere, quibus ad similitudines transmutur: ex sunt:

Qualis ubi in lucernâ colaber Pat levibus ventis voluerique
O'c. simillima somno
Non sic angeribus ruptis cum Fluctus uii primo caput cum
spumeus ambi. albescere vento.
Ille velut celsum oppugnat Ceu: quondam nivei liquida;
qui molibus urbem. inter nobila Cyene.
Delphinum limicis, qui per Sicut aquæ tremulum labris
maria humida nando. ubi lumen ahensis.
Quam multa in sylvis Au. Non fecus, aequa penitus
tumni frigore primo. riterra debiscens. Ac

22 Porticarum Institutionum

Ac velut pleno lupus insidiatus orili.

Ut sera, que densa venans sum segeta corona

Turbulis acri More ferens.

Alter modus amplificationis est per Enumerationem partium. Virg. En. 8. scuentiam hanc. Miratur armis amplificat:

Oculos per singula rovrit,
Miraturque, interque manus, & brachia, versat
Terribilem crassis galeam, flammisque roventem,
Fatisferumque ensim, loriam ex ate rigentem.
Tum lares oreas electra, auroquo recolli
Elastisque, & cyprae non enarrabile texum.

Tertius est, si ad rem amplificandam, in qua aliquantum temporis interallum impensum sit, temporum series servetur: sic Virg. l. 1. En. Vers. 88, temporemat delicit ab his verbis: Incubare mari, & Orid. l. 3. Metam: illud militum Cadmi senum e terra erumpentiam sic amplificat.

Inde (fide majus) glebo capere moveri,
Primaque de scelis acies apparuit hastis,
Iugmina mox capitum picto nutantis conos
Mox humeri, pectusque onerataq; brachia telis
Existunt, crescitque seges clypeata virorum.

Quattus est, si accenseamus ea, quae iuncti sunt, cum res est, quae volumus amplificari: quod maxime fit à Poetis, cum tempus describatur, ut Autem, Autumnum, Diem, Auctoriat. Virg. l. 4. En. 80. noctem describita.

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras; sylvaque & savia quietant
Equora; cum medio volvuntur sidera lapsu;
Cum tacet omnis ager, secundes, pisiq; noctes,
Queque lacus late liquidos, queque aspera dumis
Rura tenent, somno posse sub nocte silentis.

Institutionis

23

CAPVT. V.

De Mutatione vocum in carmine;

Ad minuendam condendi carminis difficultatem, cum ad poeticas dictiones comparandas conceditur Poetis mutatione quazdam vocum, per quam nomina, verba, atque particulæ aliter oscurantur, quam in uso posita esse videantur. Multiplicis hujus mutationis usum tunc hoc Capite edocebo.

Mutatione in Nominis.

1. Substantivo uni tribuendum adjectivum alteri tribuant aliquandoq; sententia se perturbetur: sic Virg. En. 7. pro her. adum vocis dicit Vnde vocis iter. & En. 3. Hoc sive crudelis terras, sive littus ararum.

2. Adiectivum substantivæ interdum ponunt, additio substantivo in caso patrio. Virg. En. 5. Tonitruque tremiscunt
Ardua terrarum, & campi.

Hujusmodi adiectivis substantivæ positis licet adde adiectivum. Virg. Geor. 3. Sed me Parnassi deserta per ardua daleii
Raptat amor.

3. Loco speciei genos apponunt, adiecto epichoro, quod si specie proprium: sic dicunt Squamiseri: greges pro Pisibus: Ales: Foris pro Aquila: Ales pranuncia: veris pro Hyrcundine. Virg. En.

Etheræ quoq; lapsa plaga Foris ales aperto
Tarhabat celo.

4. Frequens est olys signi, pro re significata: sic dicunt Sagum pro Militia, Fasces, vel Sella curulis pro Consolatu; Corona, Purpura, &c. pro Regia Dignitate; Arma pro bello; Palma pro victoria; Oliva, vel Toge pro Pace; Fistula pro Buccolica poësi; Cythara, Lyra, vel Fides pro Heroica, &c. Lyrica; Soccus pro Comœdia; Corburnas pro Tragœdia, &c. dic illud decantatum Ciceru.

Cedant arma togæ, concedat laurus olives.

Et

Et Hor. Lib. 1. Od. 17.

Hic in reducta valle canicula

Vitabis effusum; O fide Teja

Dices &c.

5. Fluminam, sive Montium sombra pro regionalis ejus populis ponunt; sic Padus Italos designat, Rhenus Germanos, Tyberis Romanos, Tagus Hispanos, Gallos Sequana, Tamesis Anglos, Ganges Iodos, Nilus Aegyptios, Euphrates Parthos, &c. his vero sic utimur: Potator Gangis pro Iodis. Qui bibunt Nolum pro Aegyptiis. Qui Casca/n colunt pro Scyribis &c. Virg. En. 7.

Qui Torrea horrenta rupes; montemque Severum,

Caspianumque colunt, Foralisque O flumen Hymello,

Qui Tyberim, Fabarimque bibunt.

6. Genitivos doborum substantivorum nominum in adjectiva commutant, quæ alteri substantivo adherent. Virg. En. 6. pro Ares matris dixit, Maternas agnoscit ares. Eosque effrenuit etiam easu eodem, atque alterum substantivum adiecta conjunctione: sic Virg. En. 1. pro Molem montium altorum, dixit, Molemque, O montes insuper altos; & En. 3. pro In partem preda dixit, In partem, O predam; & Eccl. 6. pro Regum prælia dixit, Reges, O prælia.

7. Adiectiva substantivæ aliquando ponunt, coniunctione iores positz inter ipsa, atque eorum substantiva. Virg. Georg. 2. pro Pateris aureis dixit, Pateris libamus, O auro. Et Georg. 3. pro Maculis albis cecioit, Macalis insignis, O alba.

8. Personam primæm, ad exprimendum vehementem animi motuum, facile in rectam mutant, adjecto ejusdem persona nomine. Ita En. 4. de se loquens Dido

Nec te noster amor, nec te data dextera quondam;

Nec moritura tenet crudelis funere Dido?

9. Actionem personæ frequenter transferunt ad aliquam ejus partem, ad effectum, vel ad aliud, quod ad ipsam pertinet. Ovid. in Epist. Phæd. Hipp. pro Conata sum iouqui dixit.

Ter

Ter tecum conata loquit, ter inutilis hastis

Lingua, ter in prima desistit ore sonus,

Et Epist. Bris. Achil. dictus, To latus es ad iram, ait, Ces-
sas, itaque lenta tua es.

10. Plures casus in vocativum mortuorum; genitivum pre-
sentium duorum substantivorum nominum. Ovid. lib. 20.
Tris dictus, Facta saucia, unguibus accipites, ait:

Unguibus, accipiter, saucia facta tuis.

Et Virg. En. 6. dictus, Vates locuta est vere omnia de Mi-
feno ait.

Quando omnia vere.

Hec nimis de terates, Misene, locuta est.

11. Facile pro ablative verbī passivū dativū po-
nunt Græcorum moe: sic Virg. En. 1. dicit Neque cer-
nitur illi. & Ovid. El. 9. L. 31. de Lento: Vix audior ulli.

12. Verbis pugnandi loco ablative cum præpositione da-
tivum attribuunt. Virg. En. 4. ait: Placitone etiam pugnabit
amori? & Eccl. 8. Carent, O ejus uluie.

13. Singularem pro plurali ouero, pluralem pro singu-
lari facile adhibent. Virg. En. 20. Priami dum regna manca-
bant. & En. 6.

Fraxineaque erabes cuneis, O fixile robore.

Scinditur.

14. Cardinales numeros Vnus, Duo, &c. essent per
adverbia Bis, Ter, &c. conjugata vel cum numeris igit
cardinalibus, ut Virg. En. 1.

Sunt mihi bis septem prestanti corpore Nympha,
vel conjuncta cum ordinalibus Bini, Terni, &c. Ovid.
Diattia ter senos proles adoleverat annos.

Mutatio in Verbis.

1. Iohannum pro Potentiali uturpaat aliquando. Virg.
En. 1. Mene incepit desistere viciam? pro desistam.

2. Adhibent etiam præteritum pro præsenz, sed raro. Virg.
Georg. 4. de Apibus:

Rege incolam mens omnibus una.

Amisso rupere fidem, construclaque mella

Distrupere ipse, O etates solvere favorthum.

Vee.

Verba nonnumquam transponunt; ut *Sara* per, & *scopulos*. *Leo* per *oscula turbans*: *Inscutum* ipsi ex *vincula ferris*. *Destrahunt* quoque *Syllabas* aliquibus vocibus; ut *Porgit* pro porrigit; *surpuerat* pro *surripuerat*; *extinxem* pro *extinxisset*. *Prognoscere* item se omittunt aliquando; ut *Veneribus annis* pro se *volutentibus* *vertens annus*; *prora avertit*.

4. *Vadum* alteri *inflatio* substituunt aliquando. *Ovidi Epis.* *Med.* *Jas.*, *in infinitum præteritum* pro *præscori* *ultrapasci*; *Serpentes* *sigitur potni*; *tauroisque furentes*.

Vnum non potni *perdomuisse virum*?

4. *Frequenter* verbum in locutionem aliquam manant, quæ circustantiam actionis adiunguntur. *Virg.* *Ecl. 1.* *diquirus*; *Sepe sacrificabo ad illius aram* *ceccavit*:

Illius aram

Sepe tener nosstis ab osibus imbuit agnos.

5. *Vel idem* verbum mutant in locutionem, quæ rem explicant; sic *Virg.* *Ecl. 2.* pro *Adverserasit* dixit:

Majoresque eaduni altis de montibus umbras.

6. *Vel deinceps* motant in locutionem, quæ à loci adjunctione deluvatur. Idem *Ecl. 20.* *dicitur*, *Sunt mibi mille agne, ceccavit*:

Mille mea sicutis errant in montibus agne.

Mutatio in Particulis.

1. *Adverbia* in *adjectiva* mutant: *Virg.* *En. 6.* pro *Ceteris* *dixit*. *Tollunt se celeres*, & *En. 4.* pro *Cito* *ait*, *Solvit se vela citi*.

2. *Excliticam* *Que pro Et* *facile usurpant* ad *facilitatem versus*; & ad vim addendam ingemivant. *Virg.* *Georg. 4.*

Terasque, tractusque maris, calunque profundum.

Et *En. 7.* *Spiculaque, clypeique, creptaque rostra carinis*.

3. *Cum pro Et facile utatur*. *Virg.* *En. 1.* *Casa fides, Vesta, Remo cum fratre Quirinus*.

CAPUT VI.

De Epithetorum uso.

Epitheta non ad felicitatem modo, sed etiam ad carminis venustatem, vim, atque dignitatem maxime faciunt.

Si prudenter eorum usus, neque cum sola metri necessitate ponderetur, ea haque adhibe epitheta, quæ sunt idonea, & rei explicanda convenientia. Vide quam apposita Virg. *En. 2.* *Piamum* *secum* *scle ad pugnam comparsam* *describens* *uerunt* *epithetis*.

Arma diu *sextor* *de sua tremebus ero*

Circumdat nequidnam humeris, C' tenacite ferrum

Cingitur, C' densos sextor moritorus in hostes.

Perpende quatuor vim singula quæque epitheta habent. Tu itaque oratio ne appone, aut absconso, aut in tempore, aut nimis ciebra, præseritum in humili sylo; sed ad rem apposita, venusta, sonauta, ingeniosa, eruditia etiam, quæ scilicet ad historiam aliquam alludent, aut fabulam: quodsi per metaphoram sine deducta, ut *Mare iratum*, *Bellum furens*, *Gladius fidelis*, &c. venustiora erunt. Landem habeat venustatem, si prima fronte repugnativa videatur, ut *Arma horrendia*, hoc est, quæ horrorem incutunt; *Telum penetrabile*, hoc est, penetrans.

Plura tamen epitheta unius substantivo ne facile atque tribuas. Fecit id *Virg.* sed raro, ut *Ecl. 3.*

Lenta quibus torno facilis superaddita ritus

Et *En. 5.* *Lenis crepitans vocat austus in altum*.

Epithetorum penuria in pangendis versibus nonquam laboraveris, si tei, cui velis epithetum attribuere, consideres naturam, causas, effecta, locum, genos, tempus, mores, habitum, colorem, quantitatem, qualitates, similitudines, exteriora hujus generis adiuncta. Sed in istis non immoror, cum aut in *Textu* epithetis, aut in *Sinony* morum thesauro, aut in *Regis* *Parnassi* plura rerum relevantia epitheta.

CAPUT VII.

De Pe'um concinnatione ad carminis venustatem.

PER testimoniū pedum, atque verborum dispositionem, omnium est, quanta cuique versuum generis venustas,

accedat. Sed quosdam primus Tytorum labor est, si ducendo Hexametro, atque Pentametro, de his solim leges hic aliquot dabo; dicturus de reliquis ubi de Lycico carmine seruo erit.

1. Cave, ne solutus sit versus, hoc est, cuius pedes sicut singulis distinctionibus coeludantur, ut illud Enni:

Sparsis hastis longis campus splendet, et horret;

2. Contraria leviter fluit, si hinc pede pars adhuc aliqua distinctionis superfit, ad sequentem pedem inchoandum: ut An. 2.

In sandum, Regina, jubes renovare dolorem.

Syllaba illa relata Cefura dicitur, cuius quadruplex genus inventum est, Penthemimeris, Trochaica, Hepthemeris, Tetrapodia.

Penthemimeris syllabam post duos pedes relinquit, qua dictio claudatur, e. g. *Servatum ex undis, illuc obruiamur, ille ego qui quondam, Haec saltem nisi Hexameter habeat, omnino erit iosityvis.*

Trochaica post duos pedes duas habet syllabas longam, & brevem, sive Trocheum pedem, qui distinctionem terminat, & cum sequenti brevi Dactylum faciat. Terraque, Trallusque, Inferni raptori. Sparge diem meliori. Haec comitatu debet Hepthemeris, ut ut absurdum: fere autem turgida est, aique adeo Elegijs, Epigrammatisque minus aperta.

Hepthemeris post tres pedes syllabam relinquit, que vocem concludat, ut *Tu quoque litoribus nostris. Idem orans mandata dabat. Hec Virgilio est maxime sapientia, omnia inquit suavissima.*

Tetrapodia sic, cum Hepthemeris adjuncto Pyrrichio dactylum facit; ut *Vel que sublegi tacitus tibi. Erramus pelago totidem sine. Cælura hæc Buccolicæ, sed Elegiaco item carminis maxime conuenit.*

3. Vitio tamem non veritus Hexametro, neque Pentametro, si primus eorum pes distinctione concludatur, maximè si Dactylus sit; ut *Tulli, I. Eleg. 5.*

Carmina secessum scribentis, et otia querunt:

Me mare, me venti, me sera iactat hyems.

Nec si in Hexametro quartus pes cum distinctione absolvatur: ut An. 8.

Ut bellum signum Laurenti Turnus ab arce.

Nec si quartus tunc, & quintus, ut ibidem:

Extulit. Et rauco strepuerunt cornua cantu.

4. Hexameter versus monosyllaba, vel duplice distinctione, vel tetrasyllaba, vel pentasyllaba ne tam facile concludatur: ut isti:

An. 4. *Massiliique ruant equites. Et odora canum vix.*

An. 10. *Nunc manet insontem gravis existit; aut ego veris*

An. 1. *Pergama cum peteret, inconcessosque hymenæos.*

Dexteræ seva facem sumantem concutiebat.

Poterit ameo monosyllabâ terminari, cum duplex ea sit: ut An. 1.

Explorare laboris, mihi iusta capessere fas est.

Vel cum sit elius ejus monosyllaba cum syllaba præcedente: ut *Virg. Eccl. 6.*

Te nemus omne canet, nec Phœbos gratior ullus est.

Ne trebriores fratres elisiones in versu, ut in illo Persic.

O curva in terras anima, et celestium inanes!

Multæ tamè voces, prononciata præsertim possessiva, non inleganter elidunt ultimam cum his monosyllabis Es, Est, Et. e. g.

Quassatamen nostra est, non mersa, nec obruta naris.

Difficile est fateor, sed tendit in ardua virtus.

Velle suum cuique est, nec ruto vivitur anno.

6. Pentametri prima casura, que in ruedio versu sit, distinctionem concludat, in quo peccavit non semel Catullus, ut:

Cessarent neque tristi imbre madere gena.

7. Ejusdem versus neutra casuaria monosyllaba vox sit, præsentissima secunda; ut in Catullo:

Nec sciri utrum sis albus, an ater homo?

Nec facere haec à te dictaque factaque sunto.

Licet hoc tamen, si aut altera præcedit monosyllaba,
aut si cum ipsa syllaba, præcedens eliditur ex expte Ovid:
Magna tamen spes est in honestate Dei.
Præmia si studio conseruant ista, satis est.
Et solum constans in levitate sua est.

8. Ut elegantissimè dissyllaba Pentameter clauditur,
ita si per vocem trium, vel quatuor, vel quoq; vel etiam
sex syllabarum terminatur, non maxime injucundè ad au-
res accedit. Verum terminaciones iste longiusculæ, ad
exprimendas acutas, gravesq; sententias multum accom-
modatae, in Epigrammatis fugienda non suat; in Elegia
vero, quæ plurimum amor loquacitatis, nisi moderatè alpe-
nitur, in virio erunt. Hū ex eorum exemplis:

Matt. Delicia populi, quæ fuerant Domini.

Matt. Dant opes nulli, nunc, nisi dirigitus.

Proper. Illis ampla satis forma pudicitie.

Proper. Protinus ingentes sunt inimicis.

9. In hoc Pentametri nunquam patricipium p̄r seorsim
collocetur, ut:

Confudit ad silvas gaudia solus emat.

10. Neq; tam facile conccludatur adverbio, aut con-
junctione aliqua, ut illa Ovid:

Vibe forent nostras, cum Dea (sensu enim).

Queque diu petier, contigit arra temere.

11. Postrema lex concinnandi ad venustatem versus est
si numerus ipse, ac sonus cum natura rei explicandas ita
cohæreat, ut illi quasi concinnes videatur. Oportet ita
que observare quæ litteræ, qui pedes, quæ carminis con-
clusio luctuam, quæ tristiam, quæ tarditatem expre-
mant, rebusque explicandis apicentur.

Primum clementem A molliti quadam carmen ex-
hilarat: ut Virg. Eccl. 2.

Mollia luteola pingue raccinia caltha.

Velutam est ad res grandes explicandas: ut Virg. En. 7.

Ardet inexcita Auforia, atque immobilis ante.

Eloquenit lugubibus. Virg. En. 2.

Heu que nunc tellus, inquit, que me equora possunt

Accipere?

I valer ad res exiles explicandas. Penetrantes aquas per
navis rimas sic explicat Virg. En. 1.

Accipiunt inimicum imbreu, rimisque fatiscant.

O maximè loquacum est: res subitas bene etiam ex-
primunt. Virg. En. 5, de subita Palinuri morte.

O nimium calo, O pelago confite sereno.

V valitatem sonat, ut An. 4. Vafos volvunt ad litio-
tora fluius. Valet etiam ad res clamolas, & horribiles ex-
primendas, ut An. 4.

Tum plausus, frenmitaque virum, studiisque faventum.

Consonat omne nemus, vocemque inclasa, volvant.

Littora.

R ut sermonem asperum facit, sic ad exprimendas
res difficiles, arque alperas, valet maximè. Virg. Georg. 3.

Ergo egrè rastri terram rimantur.

Cribri vero Spodax velibores, & verba longiora
apta sunt exprimendo doloris, tarditatis, difficultatis, vel
etiam majestatis. Ut

An. 6. Ibant obscuris sola sab nocte per umbras.

An. 5. Amisimus Anchisen sibi, cruxque profundum
Pontum appellabant fieri.

An. 6. Tum denum admisi stagna exoptata revisunt.

An. 1. Vix illud lecte bis sex cornice subirent.

An. 6. Infelix saxis in procurrentibus hastis.

An. 6. Porta adversa ingens, solidoque adamante columna

An. 3. Monstrum horrendum, informes ingens, cui lumen
ademptum.

Frequentes contra Dactyli, breviora verba, & rare
elisiones ad celeritatem, vel luctuam exprimendam va-
lent.

An. 9. Ferte citi ferrum, date tela, scandite muros.

An. 8. Quadrupedavate patrem sonitus quatit ungula
campum.

An. 4. Inde ubi clara dedit: sonitum tuba, fruibus omnes

Hanc mora profluere sait: ferit ethera clamor.

Eccel. 10. Ite domum sature, venit hesperus, ite, expelles.

*Quodsi alternis Dactylis, & Spondais temperetus
versus, suavitatem fluit, ut An. 1.*

Arma, rurumque cano, Troje nam primus ab oris

Italiam fato profugus, Lavinaque venit, &c.

*Monosyllaba contruit versus apud Virgilium, ut eas
sum exprimat, ut: Rust Oceanus.* Procumbit humi bos.

Prerupit aquae mons.

*Vt indigitationem significet, ut: Ea haec promissa fu-
des est? Aversa Dea mens.*

*Vt in dрам iudicet, Si forte virum quem. Mole sua statu-
Haret pede pes, densusque viro vir.*

*Hexameter Spondacos, qui Dactylum à quinta sede
detributum in quartam reicit, aut ad rem grandem, &
majestate plenum, aut ad rem difficultem, vel vocitatem ex-
primendam valer. Vt.*

An. 4. Cara Deum soboles, magnum Toris incrementum;

An. 8. Cum patribus, populonue, Penatibus, & magnis Diti.

An. 3. Cornua velatarum obvertimus antennarum.

An. Consistit, atque oculis phrygia agmina circumspicit.

CAPUT VIII.

De Poetica Divisione, et usque vitiis.

*Dictio Poetica non communem solum loquendi ratio-
nem, sed etiam orationem sublimitatem, ac maje-
statem longe excedit: non enim res vulgari modo ex-
plicit, sed reconditiore quadam arte, spirituque poetico.
Dixit Orator: Gemini scopuli alte consurgunt; at Vates ce-
cinit: Geminique minantur in calum scopuli. Sic etiam dixi-
lit ille: Somnam excutio. & vocat, socios: & iterum: Vates:
Corripit e somno corpus, sociisque fatigat. Quibus in locutis
omnibus vides auctoritatem secretum omnino à communi
uso loquendi, ac majestatem quadam praeservens Poe-
ta propria.*

Majestas ita comparatur dictioni poetica per trans-

lata

*lata frequentia, per frequenter usum troporum, per cre-
bra epikritis, quæ aliquid eximij afferant, per formas lo-
quendi exquisitives, quarum plures dedi Cap. 5., per eru-
ditionem fabularum poeticalium, per quandam denique
loquendi licetiam, quæ poetum spiritum praeservat.*

*Vetus non æquè hac omnia ubique à Poetis ulor-
pantur: triplex enim est apud ipsos, ut apud Oratores sty-
listatio sublimis, Tenuis, Medius, Stylus sublimis, qui ma-
teriam tractat gravem, & grandem, majestatem poetica-
m sibi totam vendicat, frequens est in sententia, magnificis,
periodos productiores amat, figuransq; grandiores. Stylus
Tenuis ad docendum potius, quam ad concitandos affectus
accommodatus, majestatem hanc temperat; refugit, quid-
quid intolens est, quidquid intumescit, aut nimis est mole-
lis, & circumductum; colit, quam maximè claritatem, per
bistenuioribus, & proprijs magis quam translatis in hinc et
casim, argutèque procedit; parsus est in uso troporum,
& figurarum, parsus in numero, versu comparando: face-
tias enim, adagij, argutij, ingenuitate quadam condic-
ri magis, quam alijs ornamenti desiderat. Stylus demum
Medius, qui ad delectationem maximè spectat, medijs ioces-
dit via inter sublimem, & Tenuem; ab utroq; quidquid ad
delectationem, & cultum facit, sibi vendicat, negligensq; ijs,
qua sine ad movendum, sine ad docendum pertinet.*

*Advertitamen, unum, atque idem pncma non eodem
semper stylo tractat: miscentur enim hæc stylis di-
verse rationes: ex parte, ac temperantur pro varieta-
te rerum, quæ in sagulis partibus pertransit: aut pars
eius illa, quæ grandem materiam tractat, sublimem stylu-
m postulat; quæ mediocrem, medium; quæ vero humi-
lem, tenui stylo contenta est.*

*De Periodo vero poetica id rerato, ut oblongas pe-
riodos, exitumque non invententes ne inducas, neque
contra laudatur (vñ forte cum rebentis aliquis afe-
ctus exprimit) rebet brevium periodorum usus, quo
inconstans sit, ac subsultans oratio, ut est illud: Lucas, de
Misteriis.*